

силь: де недопрацьовано - докласти зусиль, недоумано - проаналізувати, недогріто - зігріти увагою й виплекати нарешті власну культуру.

Іншим важливим наскрізним принципом Ігоря Трохимовича Паська є звернення до теми культури - не як до предмету розгляду, а як до справи життя, адже проблеми теорії і практики вирішуються не ірраціоналізмом несвідомого, не панлогізмом абстрактного розуму, але саме на рівні того прошарку культури, який виявляється дослідниками між свідомим і несвідомим, суб'єктивним і абсолютним. Насправді ж, як наочно демонструє автор, швидше сама культура і є джерелом суб'єктивного й абсолютного, свідомого й несвідомого. І якщо культура в українському суспільстві в окремі періоди його розвитку виявляється ледь помітним прошарком, це означає, що в нас бракує належних підстав для питомо української суб'єктивності й абсолютності, свідомості чи навіть несвідомого. Саме кризь призму культури слід бачити інтерес автора до тем громадянського суспільства (с. 163-264), ментальності (с. 145-163, 264-280) та цивілізації (с. 38-53, 106-128), перспектив розвитку нашої незалежності і державності.

І нарешті, останнє за списком, але не за значенням - персоналізм автора. Він виявляється і в небайдужому, персональному ставленні до будь-якої теоретичної чи практичної проблеми, і в інтересі до проблем філософської антропології, проблематика і класична автура якої присутні практично у кожному творі І.Т.Паська. Персоналізм автора - це і розвиток його власної персони (у класичному сенсі гуманізму Відродження), і повага до персональності людського буття і людської культури. Ніщо не відбувається саме собою або ж анонімно. Усе має свого творця, автора - як величні, так і ганебні вчинки. І про все слід говорити, а головне - думати. Щоб плекати і шанувати величне і щоб обмежувати шанси для повторення того, що ми не схвалюємо і ніколи не зможемо схвалити.

До критичних зауважень щодо книги, без яких

неможлива жодна правдива рецензія, варто зробити два закиди - автору і упорядникам. Автору - писати ще більше, охоплювати нові сюжети філософії і нашого життя. Від цього виграє передусім його читач. Вже у передмові колеги захоплюються певною неформальною впливовістю, яку ми назвали би сократичністю творчості автора. В усьому підтримуємо цю сократичність, крім одного - Сократ так і не залишив по собі писаних творів. Упорядникам же закидаємо неповноту відображення творчої діяльності автора. Окрасою книги є есеї, метагія та інтерв'ю, розміщені наприкінці. Однак, впевнені, що варто знайти тексти, пов'язані з діяльністю Ігоря Трохимовича Паська на ниві діяльності Наукового товариства імені Тараса Шевченка, регіонального відділення Центру гуманітарної освіти НАН України. Та й з тих невеликих літературних уривків, включених на завершення книги, можна впевнено припускати про наявність ширшого літературно-публіцистичного добробку автора, який заслуговує на повномасштабне включення у наступне видання праць автора. Особисто мені також бракувало фотографій - документальних та художніх, сімейних та, так би мовити, з передньої лінії філософського фронту.

У цілому ж уся книга - від першої до останньої сторінки, від її художньої обкладинки до прекрасної коректури заслуговує не просто на схвалення, але й на захоплення, тобто не лише на суто наукову рецензію, але й на людську підтримку зусиль її автора та тих, хто сприяв цьому виданню, яке із задоволенням візьме в руки не лише кожен український філософ і небайдужий українець, але кожна людина, яка цінує культуру і бачить її не лише як предмет захоплення, але і як справу свого життя.

Бойченко М. І.,
доктор філософських наук, доцент,
Київський національний університет
ім. Т. Г. Шевченка

**РЕЦЕНЗІЯ НА ПІДРУЧНИК ГАЙКА Г.І., БІЛЕЦЬКОГО В.С.
"ІСТОРІЯ ГІРНИЦТВА". - КИЇВ-АЛЧЕВСЬК : ВИДАВНИЧИЙ ДІМ
"КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ", ВИД-ВО "ЛАДО" ДОНДТУ,
2013. - 542 с.**

Сучасний розвиток наукових досліджень обумовлює зростання зацікавленості науковців у популяризації підсумків своїх досліджень у студентському середовищі, що є логічною відповіддю на новітні виклики світового розвитку. Такі реалії обумовлюють видання масовими вченими різноманітних підручників і посібників.

Саме таким і є підручник "Історія гірництва", підготовлений знаними вченими Г.І.Гайком та В.С.Білецьким. Книга побачила світ у 2013 році, у Видавничому домі "Києво-Могилянська академія" та Видавництві "Ладо" й була затверджена МОН України як підручник для студентів напряму "Гірництво".

Рецензуючи зазначену роботу, відразу наголошимо на досить вдалій концепції викладення світової історії гірництва, що базується на поєднанні макроісторичного та мікроісторичного контекстів. Такий підхід вигідно вирізняє цей підручник не лише від радянських взірців, що пропонували той чи інший вимір ізоляціоністської доктрини колишнього СРСР (орієнтуючи дослідників здебільшого на вітчизняні здобутки, які часом подавалися з ідеологічних позицій, ігноруючи єдність і взаємозв'язки глобального світу техніки), але й від сучасних розробок (залишаються під частковим впливом пострадянських стандартів), що побачили в світ у країнах СНД.

Отже, книга професорів з Донбасу - значний крок у зміні цього становища, який потребував величезної роботи з накопичення майже незнаної у нас інформації про розвиток гірництва інших країн.

Звернемо увагу й на те, що попри заглиблення в світову історію гірництва, автори подали досить змістовний огляд історії вітчизняного гірництва, присвятивши цій проблематиці окремий розділ підручника. До речі, у згаданому розділі уперше в історіографії всебічно й системно викладено розвиток гірничої справи в Україні, починаючи з найдавніших часів.

Слід наголосити й на тому, що підготовка розділу про історію гірництва в Україні вимагала проведення ретельної науково-дослідницької роботи в різноманітних вітчизняних і зарубіжних архівах. Окремо відзначимо опрацювання архівів Берг-Колегії у С.-Петербурзі (в них навряд чи працювала більшість сучасних дослідників відповідної історичної тематики), вивчення місцевих архівів та артефактів (що дало зовсім нове трактування початків промислового Донбасу), нових джерел (зокрема Універсалів Гетьманів України), переосмислення відомого матеріалу з сучасних позицій історичної науки (зокрема це стосується українсько-польських перетинів у освоєнні мінеральних ресурсів західно-українських земель та наукових перетинів у винахідництві від Швальпольта Філя до Ігнатія Лукашевича).

Потрібно звернути увагу колег і на слушне занурення авторів книги у світ повсякденності гірників. Завдяки цьому наочно постає підкреслений зв'язок людини і справи, якій вона служить, а сам гірник виявляється не уніфікованим робітником, а людиною особливого світу, зі своїм релігійним світоглядом, традиціями, професійними привілеями, забобонами. Це враження підсилюється завдяки ретельному огляду шедеврів архітектурної та мистецької спадщини, залишених гірниками минулих часів (численні церкви, гірничі символи, професійні посвяти тощо).

Таке спрямування підручника є вкрай важливим для студентської аудиторії, бо сприяє формуванню у майбутнього професіонала не лише розуміння й поваги до своєї професії, але й відчуття зв'язків з гірниками, що пішли у минуле.

Дуже важливим досягненням авторів є й слушне пояснення впливу гірництва й мінеральних ресурсів на хід історичних процесів, що допомагає студентам зрозуміти справжнє значення і роль гірничої діяльності в цивілізаційному поступі людства,

розширюючи їх технічні уявлення важливою гуманітарною складовою.

Суттєво поглиблює знання майбутніх фахівців гірничої справи і вдале подання авторами історичної географії освоєння надр.

Відзначимо й те, що джерельна база видання (налічує близько 500 позицій), є на сьогодні найповнішим переліком літератури з історії гірництва.

На нашу думку, дисципліна "Історія гірництва" і підготовлений підручник професорів Г. Гайка та В. Білецького відповідають духу і завданням технічної університетської освіти, бо виявляють сукупність інженерних і гуманітарних знань. Тенденції гуманітаризації вищої технічної освіти, стали традиції застосування в технічних університетах курсів історії інженерної діяльності (зокрема історії гірництва), всебічний розвиток загальнокультурних складових підготовки сучасного фахівця є невід'ємними рисами європейського освітнього простору. Широкий, із залученням міжнародних освітніх і наукових досягнень погляд на предмет, втілений у рецензованій роботі, додає їй сучасних рис.

Автори підручника досить вдало структурували матеріал з урахуванням хронологічної послідовності розвитку історії техніки відповідно до науково встановлених історичних періодів, що повністю відповідає програмі вивчення "Історії гірництва". Книга складається з дев'яти розділів і висвітлює історію гірництва з первісних часів до початку ХХ ст.: 1) Кам'яна доба; 2) Доба міді та бронзи; 3) Доба заліза; 4) Епоха середньовіччя; 5) Епоха Великих географічних відкриттів; 6) Доба промислової революції: витоки, перетворення, досягнення; 7) Золоті та алмазні лихоманки ХІХ ст.; 8) "Кров і кисень" індустріальної епохи (нафта і газ); 9) Розвиток гірництва в Україні.

Дуже важливим для цього виду видань є й зовнішній вигляд. Підручник "Історія гірництва" Г. Гайка та В. Білецького є добре ілюстрованим та добротним зверстаням у форматі "Фоліо" (А3), що посилює позитивне враження від сприйняття матеріалу.

Наприкінці хотілося б наголосити, що ознайомлення з представленим виданням призводить до враження того, що автори вийшли за рамки звичного підручника і створили масштабну й цілісну картину техніко-технологічного поступу людства в гірничій і тісно з нею пов'язаній металургійній галузі.

Вадим Задунайський,
доктор історичних наук, професор
Український католицький університет,
м. Львів